

Stå vid rodret eller tappa bort sig

En sociologisk studie av rekryteringen till lärarutbildningen och dess följder

Elisabeth Hultqvist & Mikael Palme

Abstract: In 2001, the Swedish government introduced a new teacher education system. The former eight separate study programmes were replaced with a single unified programme comprising a common basic component plus a number of different orientations. The reform sought to abolish distinctions between different types of teachers, and aimed at introducing more academic and theoretical content. Evaluations of the teacher education programme which came in the wake of the reform harshly criticized it for its vague definition of content, its low demands, and its limited results. This article summarizes a study focusing on how teacher students of different backgrounds (i.e. of different social origins and with diverse previous study careers) experienced the new teacher education programme. Data include the results of a questionnaire which compares teacher students' profiles to the profiles of students at five other university study programmes, and also semi-structured interviews with 27 teacher students. Results confirm the picture that teacher students – especially those intending to work in the lower levels of the education system – possess considerably weaker cultural and educational assets than e.g. students of architecture and medicine. The analysis of the students' encounter with teacher education shows systematic differences between what largely can be regarded as two groups of teacher students. While students with a higher social origin or with a strong acquired educational capital of their own often take command of their studies, those of lower social origin, often lacking strong educational capital, typically express a feeling of being lost when facing the institutional environment of teacher education. Knowing how to orient themselves among courses and teachers, the former type of students often criticizes teacher education for its low quality. This attitude contrasts to that of the latter, weak students who, often being the first ones in the family to opt for academic studies, demonstrate an expectation of being taken care of by teacher education much in the same way as by their own family; they may speak of teachers and study counselors either as personal friends or refer to them using a hostile, anonymous "them". Having a relatively modest school background, these students also express frustration over the demands of academic reading and writing skills and – not understanding what is expected from them – frustration over the often weak classification of content in Bernstein's terminology in courses and examination exercises. At the heart of the weak student's relationship with teacher education lies the expectation that it should provide him or her with a moral professional identity that focuses on "being a good teacher"; the weak student does not care to be offered courses with primarily academic, scientific content. The article concludes that – in total contrast with common political debate, which pretends there is no connection – any realistic discussion of the quality of teacher education must take a regard to an analysis of the effects of the social and cultural characteristics of its recruitment profile.

Key words: Teacher education, Study programme, Educational capital, Student recruitment, Social origin, Education strategies, Habitus, Bourdieu, Sociology of education

Hösten 2001 införs en ny lärarutbildning i Sverige. Åtta tidigare åtskilda linjer förs ihop i ett sammanhållet utbildningsprogram. Vissa delar är gemensamma oavsett om de studerande tänker sig att arbeta inom förskola eller fritidshem, grund- eller gymnasieskolan.¹ Studenterna erbjuds möjligheter att välja bland ett brett utbud av kurser och inriktningar. Syftet med det nya läraryrket är att skapa en gemensam profession och därmed upphäva åtskillnaden mellan tidigare kategorier av lärare.

Våren 2005 presenterar den ansvariga myndigheten för högre utbildning, Högskoleverket (HSV), en utvärdering av den då nya lärarutbildningen.² Utvärderingen pekar på en rad brister. Det rika utbudet av valmöjligheter har försvårat för studenterna att skönja "den röda tråden". De gemensamma delarna, som i utbildningen benämns det Allmänna utbildningsområdet, saknar progression. Kravnivån inom de olika kurserna bedöms som låg och studenterna tenderar att "glida igenom" utan större arbetsinsats. Utvärderingen får stort medialt utrymme, framför allt från den politiska oppositionens sida som ifrågasätter utbildningens möjligheter att upprätthålla kunskapsnivån. I den offentliga debatten, framför allt från borgerligt politiskt håll, kritiserar "den låga nivån" inom lärarutbildningen. Frågan om kunskapsnivån är i viss mening klassisk. I likhet med tidigare integrationssträvanden inom skolans område, det må vara inom grund- eller gymnasieskola, kommer frågan om kunskapsnivån upp. En måltavla för kritiken är sedan länge Lärarhögskolan i Stockholm, som varit den socialdemokratiska regeringens skötebarn och fått ett stort, modernt campus utbyggt i Stockholms innerstad. En av de första åtgärderna efter den borgerliga alliansens valseger 2006 blir symptomatiskt nog att verka för en sammanslagning av Lärarhögskolan och Stockholms universitet, vilket blir en realitet årsskiftet 2007/2008. Uppgåendet i universitetet lanseras som en garanti för höjd kunskapsnivå i lärarutbildningen.

Debatten om lärarutbildningens kvalitet är utan tvivel nödvändig, men har förts på ett sätt som gör både kritiken av dess kunskapsnivå och de lösningar som målas ut till ett slags symbolhandlingar med syfte att återupprätta en ideologisk ordning snarare än försök att ta sig an utbildningens verkliga svårigheter. Vi ska här presentera några av resultaten från en studie vi genomförde hösten 2005 av lärarstudenterna på Lärarhögskolan i Stockholm.³ Syftet med studien var att, bortom den mediala bilden av lärarutbildningens "låga nivå", studera hur mötet gestaltade sig mellan studenter med olika mängd kulturellt kapital och habitus och en utbildningsmiljö, här alltså lärar-

¹ Läraryrket från 2001 röstades igenom av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Den aktuella borgerliga alliansen i regeringsställning har på bred front föreslagit en rad reformer inom såväl skolans som lärarutbildningens område. Ett nytt förslag till lärarutbildning presenterades hösten 2008, *En hållbar lärarutbildning*, SOU 2008:109 som bl.a. kommer att innebära att det nuvarande sammanhållna programmet kommer att upphöra och yrkesspecifika utbildningar att återinföras.

² *Utvärdering av den nya lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor*, Högskoleverket, Stockholm, 2005.

³ Studien är utförd vid dåvarande Lärarhögskolan i Stockholm hösten 2005. Elisabeth Hultqvist & Mikael Palme, *"Om de kunde ge en mall". En studie av lärarstudenternas möte med lärarutbildningen*, Rapport från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi 40. Uppsala: SEC, 2006.

utbildningens, specifika krav och förväntningar. Studien bygger på olika slags material. Ett första sådant utgörs av tidigare analyser, gjorda av andra sociologer, av lärarutbildningarnas plats i högskolans sociala struktur.⁴ Ett andra underlag består av delar av resultaten från en enkät omfattande 85 olika frågor om familjeursprung, tidigare utbildningsgång, social situation, studierna, kulturella praktiker på olika områden och framtidsplaner till högskolestudenter vilka bland annat tillåter en jämförelse mellan lärarutbildningarna och andra högskoleutbildningar.⁵ Ett tredje material, slutligen, utgörs av intervjuer med 27 studenter på lärarutbildningen i Stockholm år 2005. Vi återkommer kortfattat till frågor om urval och metod i samband med att dessa skilda material behandlas i texten.

Lärarutbildningens rekrytering

Rekryteringen till lärarutbildningen – vi hänvisar här till analysen av denna rekrytering utifrån statistik i en annan artikel i detta nummer – ska ses i relation till den till andra högskoleutbildningar. En viktig omständighet för förståelsen av mötet mellan studenterna och utbildningen gäller antagningen. Den student som söker till lärarutbildningen antas inte i hård konkurrens med andra sökanden. Det räcker i flesta fall med godkända betyg från gymnasiet. Antagningen till lärarutbildningarna har länge styrts av att antalet studieplatser har varit fler än antalet sökanden. Demografiska förändringar med större barnkullar och förväntade pensionsavgångar bland lärare har länge gjort att det funnits fler studieplatser än sökanden. Bland dem som antas till en svagt selekterad utbildning råder inte samma känsla av utvaldhet, som bland dem som antas i hård konkurrens. På yrkesutbildningar med stark selektion – läkarutbildningen kan tas som exempel – förväntas de utvalda ha de rätta förutsättningarna för både utbildningen och yrket och besjålas av en vilja att underkasta sig det identitetsarbete som krävs för att anamma utbildningens och yrkets kultur och tradition. När vi längre fram i artikeln analyserar de intervjuer vi gjort med lärarstudenter, är det viktigt att uppmärksamma detta slags utbildningssociologiska logik som, delvis bortom utbildningens innehåll och utformning, påverkar deras arbete med sin yrkesidentitet och styr meningarna om utbildningens status (om det är "bra" eller "dåligt" att gå på Lärarhögskolan).

De mönster den statistiska analysen av lärarutbildningens rekrytering blottlägger både bekräftas och kompletteras av de enkätsvar som utgör en av grunderna för vår analys. Bland de utbildningar vi valt ut som jämförelseobjekt dominerar de kvinnliga studenterna, vilket är uttryck för den feminisering som skett av högre utbildning i stort.⁶ Det är dock intressant att konstatera att lärarstudenter mot äldre åldrar är den grupp där könsfördelningen är som jämnast, till skillnad från lärarstudenterna mot yngre åldrar vilka nästan totalt domineras av kvinnor. Jämför vi åldersprofilen bland

⁴ Se Mikael Börjessons bidrag till detta nummer.

⁵ Den här använda enkäten ingick i det av Vetenskapsrådet finansierade projektet "Kampen om studenterna. Det svenska högskolefältet och lärosätenas rekryteringsstrategier 1993-2003", Uppsala SEC, ILU, 2004.

⁶ Se Börjesson, a.a.

de undersökta grupperna framträder att de blivande lärarna, både de mot yngre och mot äldre åldrar, har en förhållandevis hög ålder. Det finns inte särskilt många studenter under 25 år, däremot en jämförelsevis hög andel över 30 år. Lärarstudenterna utmärks med andra ord av att oftare än andra söka sig till utbildningen i något äldre år.

Ser vi till lärarstudenternas sociala ursprung och egna studiekarriärer bekräftar enkätsvaren den bild som framtonar i den offentliga statistiken. Utgår vi från föräldrarnas högsta utbildningsnivå kännetecknas båda lärargrupperna av att föräldrarna har en lägre utbildning än, framför allt, arkitekt- och läkarstudenterna. Nästan hälften av alla slags lärarstudenter har föräldrar med högst gymnasium och en femtedel kommer från hem där föräldrarna har högst grundskolenivå, vilket innebär att studenternas egen bana starkt avviker från föräldrarnas. De är den första generationen att utbilda sig. Skillnaderna mellan inriktningarna inom lärarprogrammet är stora. 39 procent (34+5) av lärarstudenterna med inriktning mot äldre åldrar uppger att en av föräldrarna har en 3-årig högskoleutbildning eller mera, men bara 24 procent (20+4) av lärarstudenterna med inriktning mot lägre åldrar.

Tabell 1. Föräldrarnas högsta utbildning.

Denna och följande tabeller: procent av gruppen studenter på utbildningen	Arki-tekter n=70	Kultur- vetare n=73	Läkare n=68	Lärare äldre åldrar n=95	Lärare yngre åldrar n=98	Sjukskö- tare n=57
Forskarutbildning	14	10	12	5	4	0
Längre högskoleutbildning (3 år eller mer)	46	29	46	34	20	29
Kortare högskoleutbildning (mindre än 3 år)	14	12	10	10	8	7
3- eller 4-årigt gymnasium	3	11	7	5	6	10
Realskola, fackskola, yrkesskola, 2-årigt gymnasium	13	22	13	20	20	21
Folkskola eller grundskola	3	7	9	23	21	14
Vet ej/ej svar	7	10	3	16	6	19
	100	100	100	100	100	100

Liknande strukturella skillnader blir synliga när en grov social klassificering görs utifrån uppgifter om föräldrarnas yrke. Även om avståndet till arkitekt- och läkarutbildningen består när föräldrarnas yrkesposition används som kriterium, anger hela 35 respektive 40 procent av lärarstudenterna med inriktning mot yngre respektive äldre åldrar att minst en av föräldrarna är universitetslärare, läkare, civilingenjörer och arkitekter, jurister, högre tjänstemän eller företagsledare, dvs. tillhör vad klassificeringssystemet identifierar som "högre klass". Det kan dock vara intressant att använda ett annat mått, nämligen att utgå från den förälder som enligt uppgiften i enkäten har den lägsta yrkespositionen. 30 procent av lärarstudenterna med inriktning mot lägre

och högre åldrar uppger sig ha åtminstone en förälder som är kvalificerad eller icke-kvalificerad arbetare. Om man räknar in också dem som angett en yrkesposition för en av föräldrarna som förts till lägre medelklass blir andelarna hos de två kategorierna lärarstudenter 52 respektive 55 procent, vilket är en betydligt högre andel än för någon av de andra utbildningarna.

Vad gäller studenternas skolbakgrund sett till valet av gymnasieprogram, kan man konstatera att lärarstudenterna (oavsett åldersinriktning) betydligt mer sällan än de andra jämförande grupperna gått på naturvetenskapligt program, gymnasieskolans elitprogram framför andra. Den övervägande delen har gått ett gymnasieprogram med samhällsvetenskaplig inriktning.⁷ Det naturvetenskapliga programmet har alltmer kommit att utkristalliseras som det självklara valet för de, betygsmässigt sett, mest välmeriterade eleverna, medan det samhällsvetenskapliga programmet alltmer präglats av en heterogen elevsammansättning.⁸

Låt oss använda några andra indikatorer på vad man skulle kunna kalla utbildningskarriärens "lutning". Med detta menar vi i vilken grad studenterna medvetet och systematiskt använt sig av utbildningssystemets möjligheter och gjort satsningar som kan tydas som uttryck för en önskan att använda sig av utbildning som ett personligt projekt som ökar det egna utbildningskapitalet eller öppnar andra möjligheter. Som framgår av Tabell 2 har en jämförelse mycket liten del av lärarstudenterna gått i friskola. Även om en indikator som denna kan uppfattas som trubbig, så uttrycker den sannolikt ändå att lärarstudenternas ursprungsfamiljer har en jämförelsevis svagare benägenhet att överväga en mer riktad utbildningsinvestering.⁹ Ett uttryck för samma tendens är att utlandsstudier under gymnasietiden är betydligt vanligare bland arkitekt- och läkarstudenterna än bland lärarstudenterna. Benägenheten att göra högskoleprovet kan ses som en annan indikator på en aktiv användning av utbildningssystemet. På denna punkt särskiljer sig lärarstudenterna från dem på mer prestigefulla utbildningar genom en svagare användning av högskoleprovet, i synnerhet när man tar hänsyn till antalet gånger studenterna gjort detta prov. Poängresultatet för de studenter som gjort högskoleprovet är också förhållandevis lågt. Det är talande att så stor andel av de lärarstudenter som gjort provet – i förhållande till studenterna på andra utbildningar – säger sig inte minnas provresultatet. En rimlig tolkning är att provet inte uppfattats som ett särskilt viktigt inslag i studiekarriären.

⁷ Broady, Donald m.fl. "Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier", i SOU 2000: 39, *Välfärd och skola*, Stockholm: Socialdepartementet.

⁸ *Ibid.*

⁹ På denna punkt finns anledning att påminna om att studentenkäten genomfördes 2004 och mäter ett tidigare tillstånd, ytterligare ett antal år tillbaka i tiden, i friskolornas expansion när valet av en friskola var mer distinkt.

Tabell 2. Några indikatorer på studenternas förvärvade utbildningskapital

	Arki- tekter	Kultur- vetare	Läkare	Lärare äldre åldrar	Lärare yngre åldrar	Sjuk- skötare
Gått i friskola	11	16	17	1	1	5
Studerat utomlands minst 3 månader under gymnasietiden (typ 1 år i USA)	9	3	17	2	3	2
Gjort högskoleprovet minst 1 gång	71	56	86	53	55	67
Gjort högskoleprovet minst 3 gånger	19	15	42	5	3	9
Bästa resultatet på högskoleprovet < 1 poäng	9	15	1	12	12	24
Bästa resultatet på högskoleprovet 1 - 1,5 poäng	26	29	13	21	23	28
Bästa resultatet på högskoleprovet > 1,5 poäng	31	7	71	9	3	9
Minns ej resultatet på högskoleprovet	34	49	14	58	61	40

Studierna och kulturella praktiker

Lärarstudenterna är, som vi tidigare nämnt, i allmänhet äldre än studenterna på andra utbildningar. De lever, i likhet med studenterna på sjuksköterskeutbildningen, i större utsträckning i etablerade förhållanden med barn och "fast" boende. Det är en skillnad som inte bara förklaras av lärarstudenternas ålder. Sannolikt uttrycker den att studierna i mindre grad än för exempelvis arkitekt- eller läkarstudenterna utgör ett längre stadium i livet i vilket den egna utbildningen utgör en huvudsaklig fokus som fördröjer familjebildningen.

Av enkätsvaren framgår att lärarstudenterna ägnar mindre tid åt självstudier och i synnerhet mindre tid åt självstudier inför prov eller tentamina. Det senare har att göra med att lärarutbildningen innehåller betydligt färre inslag av typen större prov eller tentamina än andra utbildningar. Svaren visar även att lärarstudenterna uppfattar sin egen utbildning som mindre krävande än studenterna på de andra utbildningarna gör. Detta är sannolikt en av förklaringarna till att lärarstudenterna också lönearbetar i betydligt högre grad än andra studenter.

En intressant aspekt av att vara student är graden av integration i en studentkultur. Studenterna på lärar- och kulturvetarlinjen umgås i mindre utsträckning med sina kurskamrater och är mindre engagerade i studentkårens aktiviteter. Dessa skillnader kan för lärarstudenternas del ses som en konsekvens av deras sociala situation, men bör även förstås som en aspekt av rekryteringen. Lärarstudenterna har inte antagits i hård konkurrens och därför råder sannolikt inte på utbildningen en känsla av utvaldhet och av att befinna sig bland gelikar vilken kan utgöra grund för en stark integration. Att genom utbildningsmiljön, dess kultur och traditioner investera i en yrkesidentitet framstår inte som lika intressant som för arkitekt- och läkarstudenterna.

Låt oss slutligen lyfta fram några iögonfallande skillnader som rör studenternas fritids- och kulturella praktiker. Det finns här anledning att särskilt uppmärksamma

skillnader som kan kopplas till studenternas investeringar i kulturellt kapital, alltså förmågan att läsa, skriva och hålla sig informerade om samhället, kulturen och tillståndet i världen. Andelen studenter som uppger att de regelbundet läser någon av de stora dagstidningarna är lägst på lärar- och sjuksköterskeutbildningen (Tabell 3). Däremot kan vi se skillnader mellan lärarstudenter med olika åldersinriktning vad gäller mediekonsumtionen i stort, exempelvis vilka artiklar i tidningar eller vilka radio- och teveprogram man väljer. Lärarstudenterna mot äldre åldrar närmar sig i dessa praktiker läkar- och arkitektstudenterna, medan lärarstudenterna mot yngre åldrar står nära sjuksköterskestudenternas praktik.

Tabell 3. Indikatorer på studenternas kulturella praktiker.

	Arkitekter	Läkare	Kulturvetare	Lärare äldre åldrar	Lärare yngre åldrar	Sjukskötare
DN	77	70	74	54	53	52
SvD	21	26	21	25	10	10
Expressen	7	7	14	22	23	5
Aftonbladet	66	59	59	45	64	55
Metro	63	71	71	67	79	76
City	66	59	59	45	64	55
Kultursidor	94	78	90	68	67	57

Liknande mönster uppträder om vi ser till andra kulturella praktiker. Däremot är skillnaderna större om vi betraktar vad man kan kalla avancerad finkultur, exempelvis mindre kända teaterscener, filmklubbar och konstgallerier (Tabell 4). Enkätsvaren på frågorna om vilka författare man läst bekräftar samma mönster. Höglitterära eller mindre kända författare som Paul Auster, Coetzee, Naipaul eller Bruno K. Öijer är mindre bekanta för och lästa av framför allt lärarstudenterna med inriktning mot yngre åldrar, under det att kända författare med en stor publik, som Jan Guillou, läses i lika stor grad av studenterna på alla utbildningar.

Tabell 4. Indikatorer på kulturella och andra praktiker.

	Arkitekter	Kulturvetare	Läkare	Lärare äldre åldrar	Lärare yngre åldrar	Sjukskötare
Fri teatergrupp	30	30	22	26	13	10
Privatteater, revy el likn	7	38	11	14	26	19
Filmklubb, cinematek	37	29	36	26	17	12
Jazz	26	29	22	18	12	12
Konstgalleri	94	46	58	42	27	29
Konstmuseum	94	65	64	44	37	24
Friskis & Svette, jympa	23	23	33	24	46	29
Aerobics, spinning, redskaps gym	41	74	29	33	57	62
Isaac Asimov	14	7	22	1	15	5
Jean M. Auel	19	25	25	32	32	28
Paul Auster	26	22	26	14	10	9
John M. Coetzee	31	23	46	26	20	21
V.S. Naipaul	9	12	19	11	8	16
Jan Guillou	64	58	68	65	69	66
Herman Lindqvist	33	33	33	33	51	40
Bruno K. Öjjer	14	15	12	9	3	3

Läro utbildningen som individuellt projekt och som omhändertagande

De utmärkande drag enkätsvaren synliggör hos läro studenterna i avseende på socialt ursprung, skolkarriär, social situation och kulturella praktiker får en djupare belysning i de gjorda intervjuerna. Underlaget består av intervjuer med 27 studenter som vid tillfället för intervjuerna befann sig i sitt andra studieår på en termin tillhörande den för alla studenter gemensamma delen av läro utbildningen. Urvalet studenter speglar utbildningen i sin helhet i fråga om inriktningar, kön, ålder, socialt ursprung och skolbakgrund. Även om själva urvalet inte kan göra stränga anspråk på representativitet, är det sannolikt att de mönster och teman intervjuerna – med den kvalitativa metodens styrka – avtäckar är giltiga för utbildningen i stort.

Den polaritet som tydligast framträder i intervjumaterialet handlar om studenternas skilda förhållningssätt till utbildningen. Studenter med ursprung i familjer med ett relativt starkt kulturellt kapital eller med en egen studie bana där de själva ackumulerat ett förhållandevis starkt utbildnings kapital tenderar att se den utbildning de valt

som ett personligt projekt som de själva kontrollerar och i vilket Lärarhögskolan som institution utgör en motpart som de använder sig av på ett informerat och inte sällan kritiskt sätt. Dessa studenter står i kontrast till dem med bakgrund i familjer med svagt kulturellt kapital och med en egen svagare investering i utbildningskapital i sin tidigare studiekarriär. De senare tenderar att tala om sin utbildning inte som ett projekt, utan snarare som ett sammanhang de är utlämnade till, vill bli omhändertagna av, ofta inte förstår och inte sällan själva känner sig missförstådda av. I ett teoretiskt perspektiv kan denna polaritet betraktas som en skillnad i förkroppsligat kulturellt kapital, i habitus. Skillnaden avser förmågan att orientera sig i lärarutbildningen som helhet och att behärska dess olika inslag, som litteraturläsning, skrivande, seminariediskussioner, föreläsningar och hemtentamina, men också – oskiljbart från detta – en olikhet i förhållningssättet både till sin egen person, och som del därav sitt eget utrymme för handling, och till den institutionella värld högskolan, och Lärarhögskolan som en del av denna värld, utgör.

Dessa skillnader i förhållningssätt är inte minst synliga i språket. "Svaga" studenter – ett uttryck vi här inte kan undvika men däremot ger en rent sociologisk innebörd¹⁰ – talar inte sällan om Lärarhögskolan, dess olika institutioner, lärare och personal som "dom", en odifferentierad överhet som har makt att bestämma över de studier studenterna bedriver och som befinner sig på långt avstånd från dem själva: "dom har inte givit någon information", "man vet inte vad dom bestämmer", "dom tänker inte på oss", "dom har aldrig sagt något":

Dom har inget sagt, så jag vet ingenting. Dom som ordnar alltihop, liksom, man får gissa sig till... Jag kommer ju hit för att lära mig och så talar dom inte om hur det är ordnat, liksom.

Uttrycket "dom" används av dessa studenter som regel i en ibland underförstådd, ibland öppet kritisk mening. Den underförstådda innebörden är att man som student förväntar sig bli omhändertagen, inte mött av kalla krav eller information som uppfattas som distanserande eller kyliga, "opersonliga". Det har sin komplementära mot-

¹⁰ Vi är väl medvetna om detta ords negativa konnotationer. Det är dock mot bakgrund av de intervjuer vi gjort svårt att inte tala om de skillnader vi beskriver som skillnader i mängden kulturella resurser studenterna förfogar över. Att ha en klar uppfattning om vad man själv vill uppnå med studierna, att veta hur man söker och finner den information som behövs för att orientera sig i det existerande kursutbudet, att kunna bedöma värdet av innehållet i olika kurser, att med relativ lätthet kunna läsa olika slags texter och att veta hur det går till att skriva olika slags texter, att förstå innebörden av olika uppgifter så som de formuleras i inlämningsuppgifter och tentamensuppgifter, att ha de historiska och kulturella referensramar som gör läsningen av exempelvis Foucault mindre exotisk – allt detta är inte enhetliga förmågor men utgör sammantaget en mängd tillgångar som studenterna kan ha mer eller mindre av. I hög grad är dessa tillgångar just förkroppsligade som tolkningsförmågor och handlingsförmågor, som en egen säkerhet i orienteringen i den värld lärarutbildningen utgör. Även om avsaknaden av sådana i kroppen nedlagda tillgångar i intervjuerna kan ta sig uttryck på ett sätt som inbjuder till psykologiska tolkningar, som "osäkerhet", "ointresse" eller "avvisande", ska den inte i första hand förstås psykologiskt utan sociologiskt. När vi i det följande valt att tala om "svaga" respektive "starka" studenter – och försöker visa att skillnaderna mellan dem hänger samman med studenternas ursprung och tidigare bana – gör vi detta uteslutande i denna sociologiska mening.

sats i sättet att tala om enskilda seminarielärare eller ibland studievägledare som studenterna uppskattat särskilt mycket som om de vore nära bekanta eller familjemedlemmar. Ofta nämns sådana personer i intervjuerna direkt vid förnamn, som om alla kände till dem; de är personer som ingivit förtroende, som stöttar, som inte får studenterna att känna sig otillräckliga, personer med egenskaper som värderas högt lika mycket moraliskt som professionellt.

Detta förhållningssätt kontrasterar mot de starkare studenternas mer precisa och avmystifierade sätt att tala om samma institutioner, lärare och personal. "Studentavdelningen tyckte", "det var säkert en studierektor, inte läraren, som hade bestämt", "lärarutbildningsreformen är en sak, men när den ska genomföras, så blir det mer komplicerat". Dessa studenter betonar ibland vissa lärares pedagogiska skicklighet – "hon var klar och tydlig", "den läraren vi hade gjorde verkligen vad han kunde för att hjälpa oss" – men talar om denna skicklighet främst som en yrkeskompetens, inte som en moralisk egenskap, och de nämner som regel också de lärare de uppskattat vid sina fulla namn, inte bara vid förnamn.

Förmågan att orientera sig inom det breda utbudet av kurser speglar förhållningssättet till den egna utbildningen som ett projekt man har kontroll över. Man vet att informera sig om och välja bland fördjupningar och specialiseringar. Studenter med erfarenhet från universitetet eller med en bakgrund och bana som tillförsäkrat dem ett tillräckligt starkt kulturellt kapital uttrycker sällan några svårigheter inför utbildningens mångfald. En student med tidigare studier på universitetet uttrycker saken så här:

Jag ska bli svenska och religionslärare, det hade jag klart för mig /.../ För det första hade jag väldigt negativa föreställningar om lärarlinjen. Jag har en väninna som har gått här och hon sa att det är jätteflummigt och sen alla skrivelser. Men jag har blivit glatt överraskad. (...) Jag känner att jag har en studievana, som jag har otroligt bra nytta av. Det har varit bra. Lärarlinjen, man måste informera sig. Man behöver vara aktiv, kräver initiativ. Det handlar om att skraddarsy sin egen linje. Om man jämför med samhällsplanerlinjen, det var bara att hoppa på. /.../ Det finns antagningsenheten och dit kan man gå, de har varit väldigt tillmötesgående och bra. Annars, är det lätt att tappa bort sig, vi står vid rodret, annars...

För studenter med en annan bakgrund och egen bana kan utbildningens mångfald i kontrast ofta framstå som svårbegriplig och inte sällan skrämmande:

Jag sökte hit och kom in på Barn- och samhälle, sökte till flera inriktningar. Jag kom in där och tänkte att det här kommer jag aldrig att klara. Efter någon vecka här så hamnade jag på universitetet för att läsa geografi, det var så långt ifrån det jag ville. Mina första tio veckor här var så skräckfyllda. Jag gick till studievägledaren och frågade, ska det vara så här? Jag var jätteorolig. ... I min förtvivlan gick jag till studievägledaren, han sa att det är så för alla. Men som tur var gick jag till

Språkcentrum, förtvivlan i allt. Jag kände mig väldigt opersonlig, jag fick inte kontakt med någon.

En återkommande tanke är att "dom" – Lärarhögskolan, lärarna, själva lärarutbildningsreformen – borde ordna utbildningen i former som överläter ansvaret för studenternas utbildningsval till den som ansvarar för utbildningen, dvs. i förlängningen återskapa de skilda lärarutbildningsprogrammen med olika inriktningar:

- Har det varit svårt att orientera sig i utbildningen som helhet?
- Verkligen. Det stämmer ju inte alls överens med verkligheten. Nu hade jag ju lite erfarenhet av läraryrket. Men man vet ju inte hur skolorna jobbar. Det känns som att ... varför inte ha en läs- och skrivinläring inbakad i kursen? Det verkar ju helt sjukt! Varför måste jag läsa det som min specialisering nu? Jag som SO-lärare måste ju ha svenska, varför kan man inte ge det direkt, det känns som om det är mycket såna brister. Ge oss ett helt paket istället för att det ska vara en djungel och leta sig fram. Man har ingen aning om hur det ser ut i verkligheten. Ja, det stämmer inte överens riktigt.

För lärarstudenter med lägre socialt och kulturellt ursprung framstår valet av kurser inom det breda kursutbudet ofta som en uppgift att välja "rätt", så att valet stämmer med ett för dem okänt men existerande facit, inte som en möjlighet att forma sin egen utbildning efter egna idéer om ett relevant innehåll. Samtidigt utgör det en risk att göra felval, i förhållande till, såsom de uppfattar det, vissa på förhand givna utbildningsvägar. Efterfrågan på information och studievägledning framstår som ett behov av att personligen, i direktkontakt, få förklarat och begripliggjort de möjligheter och alternativ som erbjuds. Studenterna tycks inte riktigt tro sig om att på egen hand kunna värdera den information som ges. Vid en av intervjuerna visade en student den skiss hon tillsammans med en studievägledare hade ritat upp över sin utbildning och som visade hur tidigare kurser förhöll sig till framtida, men också olika alternativ inför en framtida arbetsmarknad.

Koder i undervisningen och förmågan att avkoda

Utbildningens brist på överskådlighet och otydlighet förstärks av studenternas svårigheter att få grepp om kursernas innehåll. I intervjuerna framträder den skillnad som vi tidigare berört mellan studenter med olika ursprung och tidigare bana, men nu i relation till de krav de ställs inför i de olika kursmomenten. Med "krav" menar vi här mer eller mindre explicit formulerade förväntningar på olika slags färdigheter och förmågor – att avkoda och bedöma en kurs innehåll och struktur, att skriva grammatiskt korrekt, att förstå principerna bakom olika slags textgenrer, att ha tillräckligt med vad man kan kalla för "kulturella" referenser för att ge mening åt föreläsningar, litteratur och uppgifter av olika slag. Studenter med svagare kulturellt kapital i bagaget beskriver svårigheterna att avkoda just det slags principer som ligger bakom selektionen av

kursinnehåll eller examinationsuppgifter.¹¹ Ett talande exempel är en examinationsuppgift inom den gemensamma delen av utbildningen som uppmanade studenterna att utifrån en allmänt beskriven kontext själva "formulera ett problem" som sedan skulle behandlas i uppgiften. Flera studenter var uppgivna inför vad detta betydde, eftersom ordet "problem" i vardagspråket normalt betyder att någonting är mindre tillfredsställande och det här föreföll helt oklart vilket problemet var. Även om ordet ersattes med "frågeställning", framstod uppgiften fortfarande som oöverstiglig både därför att själva aktiviteten att formulera en frågeställning föreföll abstrakt och okänd och därför att aktiviteten att utsätta denna redan abstrakta frågeställning för reflektion tycktes ännu mer abstrakt och otillgänglig. Flera intervjuade studenter tycker sig ana att det bakom inlämnings- och examinationsuppgifter på liknande sätt finns för dem dolda regler eller principer, som de måste avkoda eller bringa i dagen.¹² I flera intervjuer efterlyser studenterna i olika ordalag mallar de kan följa:

Det skulle finnas en mall liksom. Så här ska det se ut. Om dom kunde ge en mall så skulle det gå. Nu får man gissa och det är omöjligt, det blir en chansning. Det kan inte vara meningen att jag ska köra och få tenta om bara för att jag inte förstår vad dom vill ha. /.../ Inför den där hemtentan, jag fattade ingenting. Jag ringde och frågade kompisar men de fattade heller inte. Läraren kunde inte förklara för han kunde inte lösa uppgiften åt oss, det var så han sa. Men så ska man skriva nåt i alla fall då. Jag har sprungit omkring här och undrat 'vad är det de vill ha' /.../ Ja, vad de vill ha för uppgifter på tentan till exempel, vad som är väsentligt i just det här momentet. Alla får olika besked [i olika seminariegrupper], det är förvirrande. Läraren måste förklara. Vi sitter där som frågetecken.

Ett svårfångat område, som vi inte systematiskt kunnat utforska, är studenternas förhållande till olika slags innehåll i de kurser de gått. Också här kan man tala om "koder" som studenter har en känsla av att inte riktigt greppa. Intervjusamtalen ger ibland intrycket att studenterna har svårt både att se meningen med och samband mellan olika slags teoretiska perspektiv eller begrepp. I intervjusamtalen kopplas de sällan samman, omnämns inte som alternativa eller om varandra påminnande perspektiv. Didaktiska moment, historiska, läroplansteoretiska, sociologiska eller psykologiska begrepp och perspektiv uppfattas som separata, parallella världar.

¹¹ Förhållandet till läsning och skrivande är, som Stéphane Beaud säger i studie av franska skolungdomar, inte bara en fråga om teknisk förmåga. Den avvisande hållningen till läsning Beaud kunde finna hos dessa ungdomar var också en misstro mot och avvisande av det förhållningssätt till den värld som läsning ingår i ("ce qu'ils rejettent. c'est moins la pratique de la lecture en elle-même que le rapport au monde qu'elle implique"); se Stéphane Beaud, *80 % au bac. Et après ... Les enfants de la démocratisation*, Paris: La Découverte, 2002, s 73.

¹² De implicita regler som styr innehållet i och innebörden av kurser och examinationsuppgifter, liksom de implicita skrivreglerna för skriftspråksgenrer som används undervisningen, är exempel på de "osynliga koder" som Bernstein menar utmärker en "osynlig pedagogik" vilken vilar på en svag klassifikation. Se Basil Bernstein, *Class, Codes and Control*, Vol. 3, 1975.

Det är mode i de här gubbarna. Om tio år så står man inte här och lär ut det här, det är borta då. Jag menar, på skolorna har man ingen aning om vem Foucault, Bourdieu eller Vygotskij är. Hur mycket ska man gå in på de här farbröderna? Många gånger sitter vi och funderar, vad gör vi här?/.../ Det är inte relevant. /.../Det är bra att veta om dom, va, men inte så intensivt. Vad ska jag med det här till? Vygotskij behövs inte – det har jag redan haft med Olle och Pär [två omtyckta lärare i didaktik], hur jag ska göra det praktisk.

Den förvirring lärutbildningens akademisering skapar hos många av de studenter vi här kallar svaga – och som citatet uttrycker – återkommer då studenterna talar om den förändrade roll "praktiken" har fått i den nya lärutbildningen, nu kallad verksamhetsförlagd utbildning, (VFU).¹³ Förändringen mot ett mer akademiskt och reflekterande förhållningssätt skapar osäkerhet om "vem man är som kommer" och om den roll och uppgift man som student har i den verksamhetsförlagda utbildningen. Att "bara observera" och inte längre gripa in, inger obehagskänslor, "som om vi smet".

Många på förskolan trodde ju att nu skulle vi komma som praktikanter som förr, men vi sa att vi bara skulle vara där tre timmar med våra uppgifter och sedan gå hem. Men jag tyckte det var lite obehagligt för att det var som om de misstrodde oss, som om vi smet. På den första VFU:n, då hade våra lärare sagt att "rör inte disktrasan", men det var ju svårt att inte göra något, utan bara observera... då kommer man ju inte in i verksamheten. Nu ska vi ut och observera hur läraren betar sig mot barnen, vi har inte fått så mycket information... ibland kan man tycka, vem man är när man kommer... .

En framträdande dimension av förhållandet till kursernas innehåll är just detta innehålls relevans i förhållande till vad studenterna uppfattar som professionsförberedande. Denna hållning uppvisar dock variationer som det kan vara viktigt att skilja åt. En sådan består i en förväntan att lärutbildningen ska tillhandahålla, om inte metodiska recept för hur man undervisar eller organiserar lärande, så åtminstone klart formulerade förhållningssätt av närmast moralisk karaktär till vad som är viktigt i lärarbetet. Barn och ungdomar har lika rättigheter, ämnen ska helst integreras, teoretiskt, praktiskt och estetiskt arbete ska inte hållas isär, lärandet ska utgå från en holistisk syn på barns lärande och inte från ämnenas innehållsstruktur: "barn är ju det viktigaste vi har", "alla ska känna sig hemma", "det är väldigt viktigt att lärarhögskolan får oss att se eleven". Även om de kanske delar dessa och liknande förhållningssätt, uttrycker studenter med en egen starkare tidigare studiebakgrund mindre ofta ett moraliskt perspektiv på värdet av olika attityder i eller till läraryrket och beskriver mer

¹³ Se Finn Calander, *Mellan akademi och profession. Nitton svenska lärutbildares berättelser om lärutbildningen igår och idag*. Rapport nr 4, LÄROM, Uppsala Universitet, pedagogiska institutionen, 2005.

sällan värdet av kurser de gått i sådana termer. De uttrycker, precis som andra studenter, en uppskattning av didaktiska och metodiska kunskaper – "att förstå hur man kan göra när man står inför en klass" – samtidigt som de tydligt skiljer mellan metodiska kunskaper i lärarutbildningen, å ena sidan, och historiska, sociologiska eller psykologiska perspektiv på skola och utbildning, å den andra. Den förra kunskapen behövs, menar de, och både kan och bör innehålla praktisk färdighet i att arrangera undervisningsförlopp, till exempel i matematik eller språk. Den andra typen av kunskap – historiska, sociologiska, psykologiska perspektiv och begrepp – behövs också, men går alternativt att skaffa sig på annat håll, exempelvis på universitetet. Den senare kan vara intressant och viktig, utan att ha för den skull ha en omedelbart tillämpad betydelse för hur man undervisar.

livet som student

De studenter vars förhållningssätt till utbildningen vi tidigare beskrivit som att det tar formen av ett individuellt projekt där man själv "står vid rodret", som en student uttryckte saken, formulerar en mycket bestämd uppfattning om det utrymme lärarutbildningen får ta i deras liv. De tycks på det klara med vad de vill ha ut av utbildningen och ser litet eller inget värde i att till exempel engagera sig i studentkåren. I linje med det tidigare resonemanget kan det låga intresset för studentkåren i viss mån återspegla den ringa grad av selektion som kännetecknar rekryteringen till lärarutbildningen. Kårengagemang uppfattas inte, framför allt bland de studenter med ett rikare mått av kulturellt kapital, som en värdefull väg in i yrkets kultur och traditioner. De som tydligast avvisar tanken om engagemang i studentkåren är också de som formulerar utbildningen som ett personligt projekt.

Kåren? T.ex. tisdagspuben? Nej, en gång när jag började, sedan en gång till. Nej, när jag pluggade ekonomi var det en merit att ha varit aktiv i kåren, men här vet jag inte om det betyder nåt. Om du söker jobb och säger att du har haft hand om kassan på kåren på lärarhögskolan, så ger det ingenting extra.

Den mest tydliga skiljelinjen mellan dem som har eller kan tänka sig engagemang i studentkåren och dem "som aldrig haft tanken" tycks gå mellan studenter med inriktning mot yngre och äldre åldrar. De som mest aktivt avvisat tanken om kårengagemang utbildar sig i inriktningar mot äldre åldrar, medan de som på ett eller annat sätt värdesätter kåren i stor utsträckning återfinns inom inriktningarna mot yngre åldrar. Även om det bara är ett fåtal av de intervjuade studenterna som haft någon kontakt med studentkåren, är det ändå intressant att reflektera över kårengagemanget i relation till de skilda förhållningssätt vi pekade på i analysen av intervjuerna. Dessa skilda förhållningssätt kan också relateras till studenternas uppfattning om lärarutbildningens status. När vi i intervjuerna tog upp frågan om utbildningens status, förmedlar studenterna en närmast ambivalent attityd, oftast nöjda med sitt yrkesval, men väl

medvetna om att antagningen till lärarutbildningen har en låg grad av selektion och låg prestige.

Av den genomförda enkäten framgår att lärarstudenterna liknar studenterna på sjuksköterskeutbildningen i att i betydligt större utsträckning än andra ha barn och familj. Likaså har en förhållandevis stor grupp eget boende. Medelåldern är högre än för dem som studerar till exempelvis arkitekt eller läkare. Att vara gift och ha familj och därtill ansvara för hus och hem, innebär ett liv som snarare påminner om en yrkesarbetares än om den "fria och obundna" studentens. Lärarstudenterna extraarbetar vid sidan av studierna i betydligt större utsträckning än läkar- och arkitektstudenterna, vilket vittnar både om skillnader i deras sociala situation i detta avseende, om deras relativt svaga integration i utbildningen som institutionell miljö, och om utbildningens relativt sett låga krav på studieinsatser.

Avslutande reflektioner

Låt oss avslutningsvis gå tillbaka till kritiken av lärarutbildningen och till vårt påstående att den tagit form av symbolhandlingar snarare än försök att ta sig an lärarutbildningens verkliga svårigheter. En av de centrala idéerna i lärarutbildningsreformen – att erbjuda studenterna fria val av kurser och inriktningar – har, framför allt för studenter med ringa erfarenhet av tidigare högskolestudier, bidragit till utbildningens svåröverskådlighet. Dessa studenter har förväntat sig en på förhand uttänkt ordning, där vissa kursval naturligt skulle följas av andra. De står i motsats till studenter med ett rikare mått av kulturellt kapital och med tidigare erfarenheter av högskolestudier, vilka uppfattar det rika utbudet av kurser och inriktningar som ett erbjudande att själva aktivt utforma sin utbildning. Det är något paradoxalt att den utbildningspolitiska ambitionen att bredda rekryteringen till högskolan, vilket också lett till en ökning av studenter från studieovana miljöer till framför allt lärarutbildningen¹⁴, genom reformens utformning snarare har förstärkt känslan hos dessa studenter av att vara utlämnad till en utbildning de inte förmår greppa.

De studenter som framträtt i intervjuerna har givit uttryck för en vilja att på skilda sätt skapa en brygga mellan sin egen personliga historia och det framtida yrket. Mötet med den akademiska professionsutbildningen har hos många studieovana studenter skapat en tveksamhet inför meningen med ett alltmer reflekterande, dokumenterande, och teoretiserande arbetssätt, och inför den relation till yrkespraktiken de genom detta arbetssätt förväntas bygga upp. Denna tveksamhet kommer kanske tydligast till uttryck i viljan att "gripa in" och uppställa normer för hur förskolan eller skolan borde vara, vilken de upplever får stå tillbaka för analys och reflektion.¹⁵ Bland de studenter som idag söker sig till lärarutbildningen kommer en förhållandevis stor andel från

¹⁴ Det vore förstås fel att tillskriva de utbildningspolitiska ambitionerna ensamma denna effekt. I synnerhet är det lärarutbildningarnas sjunkande position i den hierarki av utbildningar högskolan utgör som inneburit att det är de, tillsammans med vissa andra utbildningar, som i hög grad tar emot studenter som kan sägas utgöra denna breddade rekrytering.

¹⁵ Finn Calander, a.a.

hem där ingen av föräldrarna tidigare har studerat vid högskola.¹⁶ Beslutet att söka till en högskoleutbildning innebär ett uppbrott från den miljö de kommer ifrån. Det sammanhang de nu ska orientera sig i är en akademisk högskoleutbildning. De ställs inför kravet att läsa akademisk litteratur och att skriftligen sammanställa inlämningsuppgifter och uppsatser.

Reformeringen av lärarutbildningen utgör en del av den akademisering som tidigare mer renodlade yrkesutbildningar nu genomgår. Lärarutbildningen har övergått från att vara en i hög grad oral kultur, i vilken erfarenheter och förhållningssätt till yrket förmedlades muntligt, till att i alla fall till sina delar sakta och vacklande bli en akademisk skriftkultur där kunskaper förmedlas och skapas genom texter, begrepp och teorier. Studiens intervjuer kastar ett obarmhärtigt klart ljus över att villkoren att hantera detta slags skriftkultur inte är lyckligt jämnt fördelad bland lärarstudenterna. Akademiska texter, vetenskapliga teorier, inlämningsuppgifter och examinationsfrågor kan för många studieovana studenter framstå som avlägsna, slutna världar vars inre liv de mer anar sig till än har nycklarna till att förstå. Detta kulturella och sociala avstånd överbryggs knappast genom det blotta hävdandet av krav på vetenskaplighet, kunskaper och akademisk akribi. Snarare står lärarutbildningen inför en pedagogisk och innehållslig utmaning som utbildningar med en högre social och skolmässig rekrytering kan unna sig lyxen att vara ovetande om. Den kräver en hög grad av medvetenhet om hur just det slags faktorer som denna artikel försöker belysa verkar i själva undervisningen. Utmaningen består i att etablera en produktiv förbindelse mellan de akademiskt svaga studenternas erfarenheter, existerande kunskaper och intressen och det innehåll som den akademiska delen av utbildningen står för. Lärarutbildningens, eller snarare lärarutbildarnas institutionella dilemma består i att möta denna utmaning utan att antingen förhandla bort en akademisk kultur som de själva ibland mindre väl behärskar eller i namn av denna akademiska kultur köra över och lämna i sticket de studenter som de faktiskt har framför sig. När debatten om lärarutbildningen förs som om lärarstudenten vore en genomsnittstudent som lika väl kunde ha gått på Handelshögskolan eller Karolinska institutet, uttrycker den i bästa fall en sociologisk naivitet, och vittnar i sämsta fall om det slags upphöjda brist på verkligt intresse för låga aktiviteter som ofta visas utbildningar som rankas lågt i den akademiska hierarkin: utan att kunna någonting om lärarutbildningen, ja, inte sällan utan att ha satt sin fot i dess närhet, har den som har en strukturellt sett högre position i hierarkin rätt att ställa diagnos och utfärda recept.

Den nya lärarutbildningen strävar efter att skola studenterna i förmågan att reflektera för att med kritisk distans kunna förhålla sig till det invanda och vardagliga. För att tala med den franska sociologen Muel-Dreyfus skolas studenterna till att uppnå en distanserad närhet till sin kommande yrkespraktik.¹⁷ I inlämningsuppgifter och exa-

¹⁶ Mikael Börjesson, *Det svenska högskolefältet och lärarutbildningarna*. Rapporter från forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi 30. Uppsala: SEC.

¹⁷ Muel-Dreyfus, Francine, "Utbildning, yrkesförväntningar och grusade förhoppningar" i Broady, D. (red). *Kultur och utbildning. Om Pierre Bourdieus sociologi*, UHÅ/FoU Skriftserie 1985: 4.

mensarbeten uppmanas studenterna att problematisera, dvs. att med reflekterande distans utveckla sina frågeställningar och att tona ned alla uttryck om hur förskolan eller skolan borde vara inrättad. Att uttrycka normer för hur det borde vara ses som felsteg i framställningen. Men ofta lyser värderingarna eller snarare tron igenom – tron på att mer motion på schemat skulle få eleverna att lära sig bättre, tron på att mer friluftsliv för förskolebarnen gör dem friskare och gladare, tron på att alla ska behandlas rättvist, etc. Dessa slutsatser föregås ofta av alarmerande beskrivningar av hur lite vi rör på oss nu för tiden, hur våra måltidsvanor har förändrats, hur det moderna livet har gjort oss mer infektionskänsliga eller hur skrämmande en gammaldags katederpedagogik är. I detta samhällstillstånd, menar studenterna, har skolan och lärarna en uppgift, eller snarare en mission.

När vi i arbetet som lärarutbildare, till exempel i rollen som handledare, möter studenterna är det vår uppgift att tygla det normativa och peka på både kravet på och möjligheten av reflektion och kritisk distans. Men det normativa, eller viljan att göra gott, tycks för dessa studenter utgöra själva energin för att till exempel prestera en akademisk uppsats. Tron på de positiva effekterna av exempelvis utökad tid för idrott i skolan, på nödvändigheten av förändrade matvanor eller på en rättvis skola där alla elever lyckas lika väl kan i studenternas arbeten ofta framstå som (den enda) drivkraften i deras studier. Kan det vara så att de studenter som starkast uttrycker denna vilja är de som också känner sig mest främmande i en utbildning som värdesätter förmågan till reflektion och kritisk analys snarare än viljan att gripa in och göra gott? "Den goda viljan" utgör för dessa studenter ett sätt att bygga upp en yrkesidentitet i en institutionell miljö där de har svårare att identifiera sig med de akademiska förebilderna.

Elisabeth Hultqvist, forskare och lektor vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet. Verksam inom forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC).

Mikael Palme, forskare och lektor vid Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, och Institutionen för utbildning, kultur och medier, Uppsala universitet. Verksam inom forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC).

SEC: <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/index.htm>

Referenser

- Beaud, Stéphane 2002. *80 % au bac. Et après ... Les enfants de la démocratisation*. Paris: La Découverte.
- Bernstein, Basil 1975. *Class, Codes and Control*. Vol. 3. London: Routledge.

- Broady, Donald et. al. 2000. "Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier" i SOU 2000: 39. *Välfärd och skola*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Börjesson, Mikael, *Det svenska högskolefältet och lärarutbildningarna*. Rapporter från forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi 30. Uppsala: SEC.
- Calander, Finn 2005. *Mellan akademi och profession. Nitton svenska lärarutbildares berättelser om lärarutbildningen igår och idag*. Rapport nr 4, LÄROM. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Hultqvist, Elisabeth & Mikael Palme 2006. "Om de kunde ge en mall". *En studie av lärarstudenternas möte med lärarutbildningen*, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi 40. Uppsala: SEC.
- Högskoleverket 2005. *Utvärdering av den nya lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor*. Stockholm: Högskoleverket.
- Muel-Dreyfus, Francine 1985. "Utbildning, yrkesförväntningar och grusade förhoppningar" (Le métier d'éducateur) i Broady, Donald. (red): *Kultur och utbildning. Om Pierre Bourdieus sociologi*. UHÄ/FoU Skriftserie 1985: 4.
- SOU 2008:109. *En hållbar lärarutbildning*.